

עומקא דפרשה

הכתובת לחבורת או שיעור
קובעי
עיתים

שליחות להפרת נדרים

שער הציון

פנינים

פר' קרח - בענייני שליחות למצוה

בס"ד ערב ש"ק כ"ח בסיון תשפ"ו
שנה י"ח

מינוי שליחות לסנדק

שליח להפריש תרומה

שליחות למדידת עגלה

מינוי שליח להפרשת תרומה

הרב שלמה גרדנר

גליון
תתנ"ז

מינוי סנדק כשלוה

הרב לוי גרוסברד

א. בב"מ דף כ"ב. לגבי התורם בשל חברו מייתי מתוספתא דתורם שלא מדעת דאם אמר כלך אצל יפות הוי תרומה, ומוקמינן אליבא דאביי כגון דשוויה שליח, [וטעמא דכיון דמצוה לתורם מן היפה, אם כן כשגילה דעתו בסוף שרצה מן היפות אמרינן דכיון שמצוה לתורם מן היפות אמרינן דלמפרע רצה מן היפות, משא"כ עצם התרומה אין מצוה שהאחר יתורם ואדרבה נחא לתורם בעצמו]. ומסיק בגמ' דלרבא נמי בעינן שליחות, מדכתיב (בפר' קרח) כן תרימו גם אתם, לרבות שלוחכם מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם. אבל גירסת הרמב"ם אחרת כדאיתא בהגהות הגר"א, שהגמרא חזרה בה, דאף לאביי לא בעינן שליחות דלכו"ע גילוי דעתא בסוף מהני לגלות מה היה בתחילה. וטעמא דכיון שעומד לתורם, ומצוה היא, והיינו שיש כאן מצוה לתורם, ולדעתו גילוי דעתא בתרומה מהני. וראיה לשיטה זו דבקיודשין דף נב: לא משמע שם בשווייה שליח, ותוס' שם אוקי לה בשווייה שליח, וברש"י משמע כהרמב"ם.

ב. ולגירסתנו יש פלוגתא בראשונים בטעמא דלרבא בעינן דשווייה שליח, דדעת התוס' בכ"מ והר"ן בגיטין דף ס"ו הר"ן והנימוק "והריטב"א בנדרים לו: וכן נראה בכוונת הרשב"א בנדרים שם, דכולהו ס"ל דאיכא גזירת הכתוב דבעינן שליחות בתרומה, ואולי טעם הגזירת הכתוב דהוי כמצוה שבגופו, דרצתה התורה שהוא יתעסק בתרומה. ולא מהני זכיה מטעם שליחות, דבעינן דעת בשליחות בתרומה, ודין זה נאמר רק בתרומה ולא בכל התורה כולה.

אך לשיטה זו צ"ל דהא דאמרינן בנדרים דבתורם משלו על של חברו אמרינן זכין לאדם שלא בפניו והוא זכ"ל מטעם שליחות, צ"ל דכי אמרינן הכי דבעינן דוקא לדעת היינו כשתורם משל בעל הכרי על של בעל הכרי, אבל התורם משלו על של חברו נחשב שהוא התורם - [ומש"כ העונג יו"ט קז. דאין דין שליחות כלל בתורם על של חברו, לא משמע כן ברש"א ובראשונים, אולם בתוס' בבכורות יא: משמע כן (בשם הגר"ל)] - ובכה"ג לא נאמר דין זה, ולכן מועיל זכין כמו בכל התורה.

ג. אך הרמב"ן בגיטין שם ס"ל דאף דאמרינן דשווייה שליח מ"מ ס"ל דלעולם אי איכא גילוי דעת בתחילה אמרינן זכין לאדם שלא בפניו מטעם שליחות, והא דלא מהני משום דליכא גילוי דעת בתחילה. ונפ"מ כגון שאמר כל התורם אינו מופסד דאינו לשון שליחות, דלהרמב"ן כיון דאיכא גילוי דעת שפיר יכול לתורם, אך להראשונים דבעי שיהיה שליחות גמור אינו יכול לתורם כיון שאינו לשון שליחות, ולהרמב"ם נמי יכול לתורם.

וטעמא דכתב התרומת הדשן קפ"ח הביאו רעק"א בב"מ כ"א. דבתרומה שיש קפיידא שרוצה לתורם בעצמו לכן בעינן ידיעה בתחילה, ונפ"מ דאי אנו סהדי שרוצה שיתורם איה"נ לא בעינן ידיעה בתחילה, ולדעתם אין דין מיוחד בתרומה בהלכות שליחות, אבל לשאר הראשונים איכא דין מיוחד בתרומה דלא מהני זכיה דבעינן שליחות מעיקרא.

ד. עיין סוגיא דקידושין נב: ההוא סרסאי דקדיש בפירמא דשיכרא אתא מרי' דשיכרא אשכחיה א"ל אמאי לא תיתיב מהאי חריפא אתא לקמיה דרבא אמר לא אמרו כלך אצל יפות אלא לענין תרומה בלבד וכו' אבל הכא משום כיסופא הוא דעבד ע"כ. וכתבו התוס' דהתם בב"מ אוקי לה בשווייה שליח וא"כ ה"נ בדשווייה שליח. וצ"ל והא לא אמרינן דבעינן דשווייה שליח אלא בתרומה לבד ולא בכל התורה, וא"כ הכא בקידושין ה"ה דבדלא שווייה שליח נמי כן הקשה הרש"ש. וצ"ל דאיה"נ דבלא שויה שליח נמי רק אין הוכחה דכלך אצל יפות מועיל בלא שווייה שליח, דאכתי אולי מועיל רק בשווייה שליח.

ה. אך לגירסת הרמב"ם דלמסקנא לא בעינן שווייה שליח א"כ אף בתרומה לכו"ע לא בעינן שויה שליח, מ"מ בקידושין צ"ל דהוי פלוגתא דאביי ורבא, רק דגם לרבא בעינן טעמא דלא אמרו כלך אצל יפות רק בתרומה, וא"כ צ"ע אמאי נקט הרמב"ם טעמא דלא אמרו כלך אצל יפות וכו', שיאמר משום יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש כדאביי, ות' תוס'

ענין הסנדק המחזיק את התינוק בעת המילה שורשו קדוש, ומצינו במדרשים שנהגו בו האבות והשבים הקד'. ויש להוכיח א' שבעצם הסנדקאות יש מעשה, והוא פעולה בקום עשה. ב' שדין הסנדקאות לכאורה הוא ממצוות האב שהפעולות שנעשים ע"י גופו כפי שיתבאר להלן הם חלק ממעשה הסנדק.

והנה כתב הרמ"א (יו"ד רסה"א): "ונוהגין להדר אחר מצוה זו להיות סנדק לתפוס התינוק למוהלו, ויפה כח הסנדק מכח המוהל להקדימו לקרה"ל דכל סנדק הוי כמקטיר קטורת". וצ"ב, דאף שהוא כמקטיר קטורת לכאורה כ"ז בשווא"ל שמיניח התינוק על ברכיו הדומות למזבח, אטו משו"כ יקדם למוהל שעוסק בגוף המצוה, והסנדק הוי כהכשר מצוה בלבד. עוד כתב הרמ"א (שם ס"א) דכשאין האב כאן לברך "ברכת להכניסו" מברך הסנדק, ומבואר שהסנדק חשיב ביותר בעל הברית ולא כיבוד בעלמא. וכבר הרחיבו בזה האחרונים (שו"ת חת"ס או"ח ס' קנט ושו"ת רב פעלים ח"ב יו"ד ס' לה) שהסנדק רב כוחו, מפני שמלבד היותו סנדק הוא גם מסייע בגוף המצוה, וא"כ יש בידו ב' חלקים: סנדקאות, והסיוע למילה [ומאיך למוהל יש רק את מעלת המילה], ומעלת הסיוע הוא מפני שאין דומה המל ע"ג שולחן כמל על רגלי הסנדק, וא"כ ל"ש אף למימר בהא "מסייע אין בו ממש" ולמדנו שיש מעשה בעצם מצות הסנדקאות.

גם יש להוכיח שמצות הסנדקאות מוטלת על האב, דהובא במדרשים (ילקו"ש תהילים תשכח והו"ד בביאור הגר"א או"ח כד ובעו"מ) דדוד המע"ה משבח ואומר: "כל עצמותי תאמרנה... אמר דוד אני משבחך בכל אברי ומקיים בהן המצות, בראשי אני רופפו וקורא בתפילתי. בשערות ראשי, אני מקיים לא תקיפו... ותפילין אני מניח בראשי. בצוארי, עטיפת ציצית. בעיני וראיתם אותם. בפי, תהלת ה' ידבר פי. בשפתי תבענה שפתי תהלה. בזקני ולא תשחית את פאת זקני. בלשוני, ולשוני תהגה צדקך. בלבי בלבי צפנתי אמרתך. בחזה, הצציצות אני משים כנגד הלב... מאחרי ומלפני השלכתי שני כנפים של טלית כשאני עומד בתפלה. יד ימנית אני כותב בה ומראה בה טעמי תורה. יד שמאלית, בה אני קושר תפילין של יד, ובה אני אוזח ציצית בזמן קריאת שמע. צפרנים, לעשות בהם פריעה או מליקת העוף או שניהם יחד. ובוהן, להסתכל אור להבדלה. כליותי אף לילות יסרוני כליותי. מעי, ותורתך בתוך מעי. קרבי וכל קרבי את שם קדשו. רגל ימין לחליצה. רגל שמאל קודם לשלש פסיעות אחר התפלה. כרעים, כריעת ברכים בתפלה. הגיד, מצות מילה ופריעה. ברכים, בהן אני עושה סנדיקוס לילדים בשעת מילה ופריעה. לכן נאמר כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך. ופוק חזי בדקדוק שכל הדברים שנקט דוד ושייב בהם הם פעולות שעליו בגופו, הנחת תפילין, מילה, השחתת זקן וכו' ומדוע נדחק באופנים שבמצוות הקשורים אליו בגופו והלא היה יכול למינקט שעושה חסד בכל אחד מאבריו וכדו', ומבואר מכך שנקט המדרש דוקא דברים שיש בהם חיוב על גופו של דוד. ואם כנים אנו בזה נפקא שמה שאמר "ברכים, בהן אני עושה סנדיקוס לילדים בשעת מילה ופריעה" [להנ"ל שבמילה הוא מסייע, י"ל שא"י רק בברכיו אלא גם בידיו], היינו שדוד אמר שמצות סנדקאות של בניו [לא חשב לעשות לכמה] הוא עושה בברכיו שלו, ושמינין שזו מצוה המוטלת על האב בגופו.

וא"כ יש לדון היאך מכבד לאחרים ואפילו באופן שממנה שליח. והשאלה בתרתי, הן מצד שאמרינן (רפ"ב דקידושין) שמצוה בו יותר מבשלוחו והיאך מניח ליתן לאחר ומפסיד מעלת העוסק במצוות בגופו שיש לו שכר טפי [כשיטת רש"י שם], ואף זלזול יש בזה שנותן מצוה שייכול לקיימה לאחר. וביותר הא מצוות שבגופו לא מהני שליחות (עיין תורי"ד קידושין מב. וקצוה"ח קפבא), והא הראת לדעת כמו שהוכחנו שמצות הסנדקאות היא מצוה שבגופו שמסייע ומניחו בברכיו, והיאך ימסור המצוה לאחר. וכבר ביארו ע"פ דברי התבואות שור (יו"ד כח,יד) דס"ל גבי מצות כסוי הדם שנאמר מי ששחט הוא יכסה דכתיב "ושפך וכסה", מ"מ רשאי

המשך בעמ' 4

המשך בעמ' 4

שליחות למדידת עגלה ערופה

הרב עזרא צנור

הנה דנו בגמ' (סוטה מ"ד) אם רשאי ב"ד לעשות את מדידת עגלה ערופה ע"י שלוחים, ואיתא שם ויצאו הן ולא שלוחן. כמו"כ מצינו לגבי חליצה, דדן הגמ' אם רשאי ב"ד למנות שלוחים לעשיית חליצה ואיתא בגמ' יבמות (דף ק"א): מדכתב וקראו לו, ולא שלוחם. הקשו בתוס' שם דא"כ גילף מיניה דאין שלוחו של אדם כמותו, ע' מה שתיירץ אמנם ת' במנ"ח דהא דדרש' בגמ' 'ויצאו' הן ולא שלוחיהן, נראה דהוא דוקא היציאה שצריכים לבוא למקום המדידה, אבל המדידה עצמה יכלה להיות ע"י אחרים כי מתיבת 'ומדדו' דרש' דרשה אחרת, וא"כ המיעוט ד'ולא שלוחיהן' נתחדש רק על ה'ויצאו' ולא על ה'ומדדו', ומסיק המנ"ח דמסתמית לשון הרמב"ם שם "הב"ד יוצאים ומוודים משמע דאף למדידה עצמה צריך ב"ד דוקא, ומיעוטא ד'הם ולא שלוחם' מלמד דא"א שיעשה המעשה מדידה בלא ב"ד, והם צריכים לצאת למקום המדידה, אבל עצם המדידה יכולים לעשות ע"י אחרים, ומיהו יש לומר דאף המנ"ח ס"ל דהמיעוט בא לומר דהוא מעשה בגופו, רק חידש דהמעשה בגופו אפ"ן זה מעשה המדידה גופא, אלא המעשה לבוא למקום המדידה, ולזה לולא הפסוק אמינא דאין צריכים לבוא למקום המדידה, וקמ"ל דהמצוה בגופו, היינו לבוא למקום המדידה, אבל המדידה עצמה אפשר ע"י אחרים.

אך נראה מן המאירי דלא ס"ל כן, וכתב דאין אלו שנתמנו לבא שם יכולים לעשות שליחים למדידה אלא הצריך שיה' הב"ד עצמם עושים את המדידה. שיטת המאירי עולה יפה עם מש"כ החזקוני (דברים כא, ב) שם "דאפ' בנמצא בעליל מצוה לעסוק במדידה שמתוך שיה' עסוקים בדבר יבואו מהערים הנמדדות ומי שהלך ולא חזר יבואו בני משפחתו ומכירים את הנרצח ולא תהא אשתו עגונה, ובניו יורדים לירושת אביהם, ופעמים נתפרסם ע"ז מי הרוצח. נראה משיטות אלו דיש קפיידא דוקא שהזקנים יעסקו בהמדידה ומוטעם זה קפיד רחמנא שימדדו הדיינים עצמם דע"ז אוושא מילתא טובא, ויתפרסם הרציחה יותר.

נראה לבאר פלוגתא הנ"ל ושיטת המנ"ח בהקדם מחלוקת שמצינו במ"א. כ' ויצאו זקנין ושפטין ומדדו אל הערים אשר סביבות החלל' (דברים כ"א, ב). וברש"י שם כ', מיוחדים שבזקנין, אלו סנהדרין גדולה (סוטה מ"ד): וכ"כ הרמב"ם (הל' רוצח ט, א) דבעינן שיצאו השופטים מב"ד הגדול שבירושלים. וכ"כ הספר החינוך (מצ' תמ"ל) דמדובר דוקא בב"ד הגדול שבירושלים. אמנם כתב ע"ז המנ"ח דתנן בסוטה (מ"א): דהיו יוצאין מירושלים, כ"ז לאו דוקא ולא בעינן דוקא שופטי מב"ד הגדול. והא דאיתא בגמ' שם דילפינן דצריך להיות מב"ד הגדול, באמת אין קפיידא באיזה מקום יושבים. וכתב המנ"ח לחדש שבעשר גלויות שגלתה סנהדרין מיבנה לטבריה מ"מ נוהג דין זה, ולא דמי לדיני נפשות דאין דנין רק אם יושבים בלשכת הגזית, וארבעים שנה קודם חורבן בטלו דיני נפשות מפני שגלו הסנהדרין לחנויות היינו להר הבית. לכן לענין עגלה ערופה רק בעינן דצריכים דיינים מבית דין הגדול, אבל על זה דיהיו צריכים לישב במקומם לא נמצא לימוד, על כן בכל עת נוהג עגלה ערופה, אף שאין יושבין במקומם. אבל כתב הספר החינוך שמצות דין עגלה ערופה אינו נוהג אלא בזמן הבית, כשאנו דנין דיני נפשות. ועיי"ש שכתב המנ"ח דעגלה ערופה נוהגת אף בזמן שאין דנין דיני נפשות.

וביאר האחרונים דבאמת המח' הנ"ל אי עגלה ערופה נוהגת דוקא בזמן שדיני נפשות נוהגין, תלוי במחלוקת הרמב"ם והרמב"ן. הנה הביא הספר החינוך דעת הרמב"ם (מורה נבוכים ג:מ) שמטרת מצות עגלה ערופה היא וז"ל 'כדי שיתעורר לב כל העם בראותם את המעשה הגדול הזה אסיפת זקני העיר וגדוליה ויקחו פרה שהיא בהמה גדולה וילכו באסיפה ובהמוון שהכל חפצים לראות עניינים אל מחוץ לעיר וזכר ויתעורר רעיונם על הדבר וכל היוזע בדבר מיד יהמה לבבו ותעיר מחשבתו להגיד מה שהוא יודע לפני הזקנים ומתוך כך יבערו הרעים והרוצחים מקרבם, מלבד הידיעה יש תועלת רב במעשה הגדול הזה להראות ולפרסם בהמון פרוסם גדול כי חפץ הזקנים יהיה למצוא הרוצח לנקום ממנו נקמת הנרצח. לעומת זה, ע' מש"כ רמב"ן עה"ת (דברים כ"א ד') שהביא שיטת הרמב"ם וחלק עליו וכתב, וז"ל, ולפי דעתי יש לו טעם בענין הקרבנות הנעשים בחוץ כשעיר המשתלח ופרה אדומה. הרי דלהרמב"ם כל ענין עגלה ערופה היא תחבולה למצוא הרוצח ולנקום נקמת הנרצח, ולדון הרוצח בב"ד, אבל להרמב"ן עגלה ערופה היא קרבן חוץ וכפרה בעד הרציחה.

הסביר הגריד"ס (בן הגר"מ) דלפי הרמב"ם נראה דאינו נוהג אלא בזמן שדיני נפשות נוהגין שכל ענין עגלה ערופה הוא תחבולה שיבאו אנשים ויעידו מי הרוצח. ולכן להרמב"ם צריך דוקא בזמן שדיני נפשות נוהגין וכמו שכתב החינוך וגם צריך דוקא מב"ד הגדול בירושלים שתלוי בזמן שנוהג דיני נפשות. וכע"ז כ' כלי חמדה (פ' שופטים) ותיב"ע ע"ש. אבל להרמב"ן נקט דעגלה ערופה הוא קרבן חוץ ואינו תלוי בזמן שנוהג דיני נפשות ואף אם אין נוהג דיני נפשות היה צריך להיות נוהג עגלה ערופה, וכסברת המנ"ח.

אם כנים הדברים, אפשר לתלות המח' בין המנ"ח ומאירי לגבי מדידת ב"ד הגדול בבואר שהזכרנו לעיל, האם עשיית עגלה ערופה הוא מלתא דדיני נפשות כדי להשיג את הרוצח, כמו שנראה מדעת החינוך ורמב"ם, או דילמא המצוה היא מלתא דכפרה, כדעת המנ"ח ורמב"ן. הנה נראה שהמאירי ס"ל כדעת הרמב"ם וחינוך כמו ששינונו לעיל, שיש קפיידא מיוחדת שהב"ד הגדול יעסקו בהמדידה. ואילו המנ"ח אינו ס"ל כיון דנקט, לשיטתו, שאין מצוה עגלה ערופה משום המדידה נפשות שבה אלא משום הכפרה, וממילא ליכא קפיידא כולי האי שיה' שהמדידה נפשות שבה אלא משום ע"י ב"ד הגדול.

התרת נדרים ע"י שליח ובטלפון

הרב אברהם לוי - ר"ב 'עוד יוסף חי'

כידוע שישנם מצוות שניתן לקיים ע"י שליח מדין שלוחו של אדם כמלות או מדין ערבות, ואולם ישנן מצוות שלא שייך לקיימם ע"י שליח, והכלל הוא שהמצוות מתחלקות לג' סוגים שהחילוק ביניהם לגבי קיומן ע"י שליח:

א מצוה שהיא חובת הגוף, כגון ציצית ותפילין וכדו', אין שום אפשרות למנות שליח שיוציאו יד"ח כיון שמצוות אלו חובת הגוף, אף שהמשלח רואה את קיום המצוה ע"י השליח ושומע הברכות.

ב מצוות שהם חובת ביתו או ממונו, כגון מזוזה, מעקה, בדיקת חמץ, הפרשת תרומות ומעשרות וכדו', ובאלו יכול אדם למנות שליח לקיום מצוות אלו במקומו, ונחשב כאילו המשלח עושה המצוה, אף שאין המשלח רואה כלל את השליח, בשעה שעושה המצוה בשליחותו, ואינו שומע את ברכתיו של השליח.

ג מצוות שהם חובת הגוף, אבל תלויים בדיבור או שמיעה, כגון תקיעת שופר, מקרא מגילה, קידוש והבדלה, שעצם החיוב הוא על גופו, ומ"מ יכול למנות שליח שיוציא אותו יד"ח במצוות אלו, אמנם בזה המשלח צריך לעמוד אצל השליח בשעת עשיית המצוה ולכוין לצאת, השליח מכוין להוציא מדין שומע שממיע יחד מכוונים [ר"ת שמ"ם]. ועיי"ע בפסק"ת סימן תרע"ה אות ג' שהרחיב הדיבור בזה.

ולפ"ז יש לדון האם אפשר לעשות שליח להתרת נדרים וקללות והוצאת עין הרע, והטבת חלום ועוד. וכן יש לדון אם מועילה התרה דרך הטלפון.

והנה השו"ע ביו"ד סי' רכח סט"ז כתב שהנודר צריך לבוא לפני המתירים, כשיתירו לו, ואינו עושה שליח לשאול על נדרו, ובט"ז שם מובא שאפילו ע"י כתב שליחות אסור. ולכאורה ה"ה גם כשממנה שליח דרך הטלפון שיתיר לו והוא עומד על הקו, אלא יש להטריחו שיבוא בכבודו ובעצמו

וצריך ביאור במה זה שונה מכל שליחות אחרת, שלא תועיל שום שליחות בכל אופן שיהיה, והטעם שכתבו רוב הפוסקים הוא כדי שיתבייש שנדר ולא יהא רגיל בנדרים, וגם כדי שהחכם יחקור וידרוש מהי נקודת החרטה, אולם המהר"ץ חיות בנדרים ח ע"ב כתב שהטעם שלא מועיל שליח להתרה הוא משום דהוי **מילי**, ומילי לא ממסרי לשליח, שהרי אינו מוסר לשליח כלום, וכ"ה בערוך השולחן שם סנ"ג בטעם הראשון, וא"כ לפ"ז דרך **הטלפון** נראה שאפשר, דהרי שומעין את קולו, ואין מסירת מילי לשליח.

והחילוק בין התרת נדרים דהוי מילי, לבין מצות שמיעת קול שופר, י"ל דבתקיעת שופר ישנו דין ערבות, ועיי"ז התוקע מוציא את השומעים [גם אם לא ממנים אותו לשליח], משא"כ בהתרת נדרים שאין בה ערבות. ובתפארת ישראל על מסכת פרה פ"ז (בועז אות ב') כתב שלא מועיל שליח להתרה, משום שצריך לעקור את הנדר מעיקרו, ומעשה השליח אינו אלים כ"כ לעקור את הנדר מעיקרו, וגם לפי האי טעמא תועיל התרה דרך הטלפון.

אולם הבעל יכול להיות שליח להתרת נדרים אשתו, כמבואר בשו"ע יו"ד סימן רל"ד משום שאשתו כגופו, ובלבד שיהיו שם שלשה אנשים שאינם מקובצים, והוא לא יצטרך לקבצם, וכ"ז מדובר בנדר שצריך לפרט הנדר, והיא מתבטלת מזה, אולם בהתרת נדרים שנוהגים לעשות בערב ר"ה וערב יו"כ, אין בעיה לקבצם עבור אשתו, כיון ששם אין מפרטים הנדר.

וי"ל עוד לפי המבואר, שכל מה שכתב השו"ע הנ"ל שלא מועיל שליח להתרה הוא על נדר מסוים, אבל בהתרת נדרים וקללות שנוהגים לעשות בערב ר"ה וערב יו"כ אפשר לעשות שליח להתרה זו, שזו התרה כללית לכל נדריו ולהתרת כל הקללות שקיללו אותו ח"ו וכן הוא לביטול עין הרע וביטול כל חלומותיו הרעים שחלם, מ"מ טוב שיהיה נוכח בעצמו באחד המעמדים של התרת נדרים וקללות כיון שלפעמים ישנם נדרים שנידו אותו בחלום, ולכן כדי לצאת מחלוקת הפוסקים אם מועיל שליח להתרת נידוי, ישתדל להיות נוכח השעת ההתרה. כמבואר בשו"ת אור לציון ח"ד פ"א הערה י"א בד"ה וטוב יותר.

ולפי האמור נראה לומר שאין שום עיכובא לעשות שליח **להתרת קללות והטבת חלום וביטול עין הרע**, כיון שאינו ענין של נדר אלא הוא **ענין של טובה ברכה**, וזה כדין **שליחות לברכה ושמיירה בשלשה או בעשרה וכדו'**

וה"ה שאלו שאומרים נוסח ההתרת קללות כל ערב שבת בשלשה, וכל אחד מתיר לשני, גם בזה י"ל שכל אחד נעשה מתיר להתיר נדרי חבירו בפניו וכן חבירו מתיר לו בחזרה, וגם באופן זה יוכל להיות שליח למי שאינו נוכח שם מדין שליחות לברכה ושמיירה, וה"ה בליל שבת או בשבת אם יש צורך לברך חולה שקיללו אותו בקללות חמורות כדוגמת מיתה ח"ו, אפשר להתיר לו בשבת ע"י שליח שיתיר את הקללה לפני שלושה.

גם אתם לרבות שליה

מהפס' (פר' קרח יח, כח) "כן תרימו גם אתם תרומת ה' מכל מעשרתכם" דרשו בגמ' קידושין (מא ע"ב) אתם גם אתם לרבות את השליח. [ובפס'ק"ז פר' קרח, א' כן תרימו גם אתם תרומת ה' מכל. גם לרבות שלוחכם ששלוחו של אדם כמותו תורם מדעתו].

ופי' הרמב"ם בפיה"מ שמילת 'גם' אתם יורה על הספחותם לאחרים, וכשתאמר וגם אתם משמע שיש שם זולתם יתרום והוא שלוחו. ועי"ש בקידושין שפס' זה הוא אחד המקורות ששלוחו של אדם כמותו, וכ"מ בחגיגה י ע"ב וברשי"י ועי"ש פ"א שם.

ואי' עוד בגמ' ב"מ כב ע"א גם אתם אמר רחמנא לרבות שלוחכם מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם. ובמשנה בתרומות (רפ"א) מבואר שהתורם את שאינו שלו אין תרומתו תרומה. ועי' ברמב"ם הל' גירושין פ"ו ה"ט שקטנה אינה עושה שלוח לקבלה, אע"פ שחצרה קונה לה גיטה כגדולה, מפני ששליח קבלה צריך עדים ואין מעידין על הקטן שאינו בן דעת גמורה. והשיג הראב"ד שהטעם הוא מהילפי' אתם גם אתם לרבות שלוחכם מה אתם בני דעת אף שלוחכם בני דעת נמצא **שהשליח והשלוח צריכין להיות בני דעת**.

גדר השליחות במצוות

בדין שלוחו כמותו כ' התוס' ר"ד (קידושין מב:) יש מקשים א"כ לכל דבר מצוה יועיל השליח ויאמר אדם לחבירו שב בסוכה בעבורי הנח תפילין בעבורי. ולא מילתא היא שהמצוה שחייבו המקום לעשות בגופו האיך יפטר הוא ע"י שלוחו והוא לא יעשה כלום בודאי בגירושין ובקדושין מהני כי הוא המגרש ולא השליח... וכן בתרומה הוא נותן התרומה וכו', אבל בסוכה הכי נמי יכול לומר לשליחו עשה לי סוכה והוא יושב בה אבל אם ישב בה חבירו לא קיים הוא כלום וכן לולב וציצית וכל המצוות.

ובקצוה"ח (קפבא) הק' דהרי בשליח לדבר עבירה אי לאו דגלי קרא דאין שלוח לד"ע היה בו דין שליחות אע"ג דאין המשלח עושה כלום. וביאר שדין שלוחו כמותו נאמר רק כלפי העשיה, שבעשה השליח כאילו נעשה ע"י המשלח, ולכן בשחיטת פסח וקידושין הרי"ז כאילו הוא בעצמו שחט הפסח, ונתן הקידושין, אבל בתפילין כשהשליח מניח התפילין, אמנם ההנחה תתיחס למשלח, אבל אכתי לא הניח התפילין על ראשו אלא על ראש שלוחו דאין גוף השליח כגוף המשלח כיון דבמידי דממילא לא שייך מינוי שליחות.

ודרך אחרת בדברי התור"ד כ' בחי' הגרש"ש בקידושין סי' לב דלא שייך שליחות במצוות שהתכלית היא המעשה עצמו, אלא רק כשיש תכלית בתוצאה, עי"ש.

ובקוב"ש כתובות (רג) ביאר עפ"י מהר"ח או"ז (קכח) דישנם ב' מיני מצוות, הא' כשעיקר המצוה היא תוצאות המעשה, ובזה שייך שליחות. והב' כאשר העשיה בעצמה היא גוף המצוה ובזה לא מהני שליחות. ולכן בהפרשת חלה שייך שליחות, משום דהמצוה היא שתתקן העיסה, וכן גבי שחיטת קדשים שהבמה תישחט, וכן קדושין וקביעת מזוזה ומעקה, אבל בתפילין וציצית ואכילת מצה וסוכה ולולב לא שייך שליחות.

מצוה בו יותר מבשלוחו

בקידושין (מא). אמר רב יוסף מצוה בו יותר מבשלוחו כי הא דרב ספרא מחרין רישא רבא מלח שיבוטא (ופירש"י לכבוד שבת). ועי' שבת קיט. דאיתא כמה עובדי דאמוראי שהיו מתקנין בעצמן לכבוד שבת, וכ' שם הר"ח דרבנן דעבדי צרכי שבת בנפשיהו הוא משום מ"ש בקידושין "שקיום המצוות באדם עצמו טפי עדיף יותר מבשלוחו".

וכ' במגילת ספר על הסמ"ג עשין מח (קכה). עמ' טל) דלכא' ק' מאי אתא לאשמעי' ואמאי מייתי מהכנה לשבת, הול"ל מדתנן באבות לפום צערא אגרא. ופירש דהחידוש **שלא נאמר דיש איסור לעשות ע"י שליח כיון שנראה כמזלזל במצוה** וא"כ מלבד שאין לו שכר יותר יש לו גם קצת עונש או גרעון, ואתא רב יוסף למימר דאין כאן איסורא, אלא מצוה בו שע"ז מקבל שכר טפי כיון שמצטער. עי"ש מה שהאר"י בזה, (וכן נקט בשו"ת רב פעלים יו"ד ח"ב לה, ועי' שו"ת ח"ה עמ' קעד).

ובטעם הדין, רש"י בקידושין פירש "דכי עסיק גופו במצוות מקבל שכר טפי". ולשון הר"י מטוליטולא [תלמיד הרא"ש] בספר מצוות זמניות, כי קיום המצוות האדם בעצמו הוא **משוכח מאד** מקיומו ע"י שליח.

אך בפיה"מ ברמב"ם (קידושין פ"ב מ"א) משמע טעם אחר, שכתב בזה "כי התעסקות האדם במצוה בעצמו יותר היא שלימה יותר מלהטיל על זולתו לעשותה לו". (כן הגי' עפ"י כת"י תימני). ומשמע דהוא חסרון בקיום המצוה כששולח שליח לעשותה במקום להתעסק בעצמו.

ועי' בקונ' חנוכה (סי' יג) דהוא דין בכבוד המצוה להראות חביבותו לטרוח בעצמו בכדי לקיים המצוה.

התבואות שור (יו"ד סי' כח יד) נחלק על הש"ך (בחו"מ שפב) שאב היודע למול מבטל מ"ע כשלוקח מוהל. ודעתו להחסרון לכבד אחר במצוה הוא רק כשמזלזל במצוה, "היכא

דקעביד שליח לא בדרך שמכבד לאחר לזכות במצוה רק **נראה כאינו רוצה לטרוח בעצמו**, להכי אין המצוה כ"כ כמו אלו טרח בעצמו" וזה טעם מצוה בו יותר מבשלוחו.

שליח להכשר מצוה

בקונטרס חנוכה (לרח"א טורצין) סי' יג חקר אם הדין דמצוה בו יותר מבשלוחו נאמר רק בגוף קיום המצוה או גם על הכשר מצוה, וכ' דלכא' יש להוכיח מראיית הגמ' בקידושין מא. מהאמוראים שהכינו לכבוד שבת, דהיא הכשר למצות עונג שבת. אכן דחה דהעסק לכבוד שבת הוי מצוה בעצמו משום כבוד שבת.

וכע"ז כ' המקנה בקידושין (מא). דבהכשר מצוה לא אמרינן מצוה בו יותר מבשלוחו, ומ"ש שם בהכנות לשבת הוא משום דהכנה לשבת היא מצוה מפורשת בתורה, כדכתיב והכינו את אשר יביאו.

והנה מקור הדין דמצוה בו, נאמר לגבי קידושין, דלכא' מעשה הקידושין אין גופו מצוה אלא הכנה למצות פו"ר. אכן כ' המקנה שם דיש מצוה בקידושין מצד שבלעדיהם הביאה אסורה משום לא תהיה קדשה, ולכן הקידושין מצוה כמו מצות שחיטה והפרשת תרומה דאינו מצוה על השחיטה ועל הפרשת תרומה שאם רוצה לאכול אסור בלא שחיטה והפרשה.

אך שי' הר"ן שמצוה בו יותר מבשלוחו הוא אפי' **בהכנה למצוה**, שכ' דמ"ש שגם באשה המתקדשת מצוה בה יותר מבשלוחו, הוא אע"ג דאשה אינה מצוה בפריה ורביה מ"מ יש לה מצוה מפני שהיא מסייעת לבעל לקיים מצותו.

ודעת הנצי"ב בהעמק שאלה (קסט) דשייך רק בהכשר מצוה שנתפרש בתורה, כגון ציצית וסוכה והכנות שבת.

ועי' שו"ע (או"ח תס, ב) דהרא"ש היה משתדל בעצמו באפיית המצות וכ' המג"א שם דהוא משום מצוה בו יותר מבשלוחו. ובתורת אבירים קידושין בשם הגר"ר טיקווינסקי שחקר אם מצוה בו יותר מבשלוחו הוא דין כללי על הגברא או דין פרטי בכל מצוה ומצוה וביאר בזה דרך אם הוא דין כללי שייך בהכשר מצוה.

פדיון הבן ע"י שליח

ביו"ד סי' שה ס"י פסק הרמ"א דאין האב יכול לפדות ע"י שליח, והוא עפ"י מ"ש בדרכ"מ (ט) דכן משמע מהריב"ש (קלו). וכ"ד הלבוש. אבל הט"ז והש"ך סקי"א חלקו ע"ז דהרי ק"ל בכל התורה דשלוחו של אדם כמותו. [ותי' הערוה"ש (ו-ז) דכיון דכתיב (בפר' בא) "כל בכור בניך תפדה", משמע דוקא האב ולא שליח, ועי"ש עוד דהוי מצוה שבגופו מדהוקש לראיה]. ועי' פ"ת בשם החמדת שלמה דהשליח צריך לזכות המעות לאב כיון דהוא חובת הגוף, והחזו"א יו"ד קפה תמה ע"ז שהרי אף במחש"ש דהוא חובת הגוף מ"מ חבירו יכול לשקול עבדו.

וכתבו שם הט"ז והש"ך דכן השיג הצידה לדרך ואף בדעת הריב"ש. ומפורש כן בר"ן פסחים דפדיוה"ב כביעור חמץ ומילה שאפשר ע"י אחר. וכ"ד רוב האחרונים דאפשר ע"י שליח (עי' פ"ת). וכ"כ המהרש"ל (קידושין פ"א נד), אך סיים דלא שמענו כן מעולם. וכ"כ החת"ס (רצז ורצד, הובא בפ"ת) דאין רגילים לעשות ע"י שליח דראוי לעשות זכר לבכורי מצרים דכתיב "אני" ולא השליח. [והבכורים נתקדשו במכת בכורות, אך עי' בפנים יפות פר' במדבר (עה"פ כי לי כל בכור) כ' שכבר היתה קדושתן עליהן קודם].

ועי' רעק"א בשו"ע דלכו"ע מהני אם מקנה המעות ע"י שליח, ומ"ש הרמ"א הוא לגבי מעשה הפדיון [שיאמר השליח לכהן באלו המעות יהא זה הבן פדוין]. והחת"ס (רנז) כ' דהפלוג' דוקא כשהשליח נותן ממון עצמו, אבל אם האב שלח הממון ל"ח כלל פדיון ע"י שליח. משמע אפי' אם השליח עושה את מעשה הפדיון - ולכא' תליא אם המצוה היא דין בממון או מעשה הפדיון. דמצד הממון באמת מתקיים בעצם מה שמפריש מממון, אבל אם עיקר המצוה הוא מעשה הפדיון, מה לי דהוא מממון האב. [וא"כ שמעינן דנחלקו בזה רעק"א והחת"ס].

דעת המחנ"א (זכיה ז) דא"צ כלל דין שליחות בזה, דאפי' אם האב גילה דעתו דלא ניחא ליה מהני, דהוי כפורע חובו של חברו דא"צ לא לשליחות ולא לזכיה [וראייתו מהר"ן (וכן בריטב"א) פסחים ז: דנוסח הברכה "על" משום שאם פדו שלא מדעת האב, כיון שאינו אלא חוב בעלמא. ותמה ע"ז האמרי בינה (סי' ג) דהא פדיוה"ב אינו קנין אלא הוא מצוה על האב לפדות, ומה יועיל שאיש זר פודה. ונחלקו ביסוד המצוה כנ"ל אם הוא דין ממון או מצות נתינה].

המלבי"ם (בפר' במדבר ג,ג) הק' על הרמ"א **מפדיון הבכורות שעשה משה** ע"י שלקח מהעודפים ה' סלעים ונתנם לאהרן. הרי שאפשר ע"י שליח. וכ"כ הפנים יפות שם, אך דחה דכיון שאת המעות לכו"ע אפשר ע"י שליח [וכד' רעק"א הנ"ל] א"כ י"ל דהאמירה היתה ע"י הבכורים. [ועי"ש הטעם שדוקא משה לקח, דלכהן אין כח להוציא דוקא מהם, אבל משה הוציא בתורת ב"ד].

לגליון תתנו - צירוף למניין

במה שדן הרב מאיר מנדלסון אודות צירוף גולם למניין עשרה, ונקט בפשיטות דדעת המשנ"ב שאין לצרפו למניין, י"ל בזה, דהנה ז"ל המשנ"ב [סי' נ"ה ס"ק ד'], "אדם הנוצר ע"י ספר יצירה אם מצטרף למניין ולכל דבר שבקדושה, עיין בתשובת חכם צבי סימן ס"ג ובספר עיקרי דינים מה שכתב בענין זה, עכ"ל.

ולכא' צ"ב רב בדעת המשנ"ב, דאי נימא דס"ל דאינו מצטרף למניין, היה לו להביא דברי הברכי יוסף בסוגיין שפסק כן בסכינא חריפא, ולא כהנ"ל שמסתפק בזה, או שהיה כותב להדיא דאינו מצטרף [ומביא בשעה"צ הדעות הנ"ל], וצ"ב אמאי ציין להנ"ל, ולא כתב להדיא, ולולי דמסתפינא הוא אמינא דשמא נסתפק בזה המשנ"ב [וכהנ"ל שנסתפק], ולענין צירוף לעוד צירופים במקום הדחק יתכן דיכולים לצרפו. [אכן מו"ר הגאון ר' ניסן קפלן שליט"א אמר דאין להקשות כן ע"ד המשנ"ב, אחר שאינו נוגע למעשה כיום, והביא ציון מראה מקום לחכ"צ רק כדי למשוך את תשומת לב הלומד לנידון מעניין מעין זה, ובאמת שלא הוצרך לפסוק בזה [ולדבריו נימא דמה שלא ציין המשנ"ב לפוסקים אחרים שפסקו בסכינא חריפא שלא מצטרף, או משום שלא היו לפניו אותם הפוסקים, או משום שהעדיף להביא המקור הקדום ביותר שדיבר מזה], וצ"ע.

ואפש"ל בזה באופן"א, דשמא באמת ס"ל להמשנ"ב דכיון שאינו מצוי כיום, העדיף שלא לפסוק בזה כלל, אלא להניח מראה מקום להחכם צבי שנסתפק בזה, כדי שלא יבואו לדמות זה לכה"ג אחרים, ונפיק מיניה חורבא, ומאידך לא רצה לפסוק בסכינא חריפא שאינו מצטרף, דשמא יבוא מעשה לידינו שלא יהא מניין כי עם הגולם, ושמא צדקו דברי החכ"צ בצד הב', אכן עי' בכה"ח [סימן נ"ה סק"ב] שלמד בתשובת החכם צבי הנ"ל דס"ל שאינו מצטרף למניין כלל, עיי"ש שהוסיף שכן דעת החיד"א ממש"כ בברכי יוסף [אות ד'], ואמנם לכאורה גם זה תמוה קצת, דהלא בחכם צבי נסתפק ולא הכריע בזה, כדמשמע בלשונו, וכמו שהבין בנו השאלת יעב"ץ, וצ"ע.

הרב חיים שמש

לגליון תתנו - הטבת הנרות

הרב יהודה כץ ביאר באופן נפלא את ענין העמידה לפני ה' ושהכנה נקרא עומדים ובזה פירש דמה שאמר הקב"ה לאהרן 'שלך גדולה משלה' היינו דמי שהוא קבוע וצריך להיות בגדר להדליק נר תמיד הרי מעלתו בכך שהוא קבוע בעמידה לפני ה', מעלתו בעמידה זו. ועל פי דבריו אלו ניתן להוסיף ולבאר את דברי רש"י בפס' שם שפי' 'בהעלתך' - דרשו רבותינו, מכאן שמעלה היתה לפני המנורה שעליה הכהן עומד ומטיב. ובפשטות הענין נראה שולי יחסית להטבת המנורה, ומההכ"ת לקרוא להטבה בהעלתך ע"ש המעלה שלפני המנורה. אכן לפי הנ"ל א"ש ששהמיחוד במעלה שלפני המנורה, שעליה הכהן עומד ומטיב, דהיינו שיש מקום קבוע לעלייה זו לכבוד העמידה בהטבת המנורה, וזה סמל לכל העבודה שהיא עלייה בקביעות.

הרב י. מאיר

לקבלת הגליון

בדוא"ל בקביעות, בכל ערש"ק
יש לשלוח בקשה לכתובת:
a740700@gmail.com

פנינים
מליכא דעסימקא

כן תרימו גם אתם

[להפריש תרומה] ברשותו, ר"ל אם מינהו ישראל, וזהו שאמר ה' כן תרימו גם אתם, ואמרו אתם גם אתם לרבות שלוחכם. פירוש דבר זה, אמרו אתם יורה עליהם, ואמרו גם אתם יורה על הספחותם לאחרים, לפי שמלת גם ענינה "איצ"א", וכשתאמר וגם אתם משמע שיש שם זולתם יתרום והוא שלוחו.

פיה"מ לרמב"ם תרומות פ"א

לרבות שלוחכם

עושה אדם שליח להפריש לו תרומות ומעשרות, שנאמר "כן תרימו גם אתם" לרבות שלוחכם... ואפילו הדרים במדינת הים יכולים לקיים כל מצוות התלוים בארץ על ידי שליח, דקיימא לן שלוחו של אדם כמותו.

חכמת אדם שע"צ פ"ח

עשרתם ערבתם

'שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה עשרתם ערבתם הדליקו את הנר' (שבת פ"ב מ"ז), לפי שאלו דברים צריך הבעל הבית לעשות שליח תחתיו כמ"ש לענין מעשר גם אתם לרבות שלוחכם, וכן עירוב צריך ליטול רשות מבעה"ב, וכן הדלקת הנר שהיא קבלת שבת.

מהרש"א גיטין ז,א

אף שלוחכם בני ברית

אתם נצבים עם נשמתין ממלל, ולא למגנא אמור רבנן אתם גם אתם לרבות שלוחכם דהא אתם היינו נשמתין ושלוחכם היינו גופין ומה אתם בני ברית דקב"ה דאמרו, אף שלוחכם דהיינו גופיכם יהיו בני ברית כלומר דיהיו דבקיין בקב"ה.

מגיד מירשים פר' נצבים

נושאי הגליונות
הבאים אי"ה

חוקת - פי הבאר
בלק - עמידה בדבר שבקדושה
פנחס - קרבנות המוספין

ד"ת [עד 700 מילים]
יתקבלו בצירוף שם מלא
בדוא"ל: a740700@gmail.com
באותו שבוע, עד יום שלישי בלילה

מינוי סנדק כשלוחו

לכבוד לאחר ולא חיישינן למצוה בימ"ב, דכ"ז דוקא היכן שעושה שליח שלא בדרך כיבוד לזכות במצוה אלא מראה כאילו אינו רוצה לטרוח בעצמו, ומשו"ה אין המצוה דרגתה כאילו טרח בעצמו, אבל העושה בדרך כבוד שמכבד למי שמהדר אחר המצוה לקיימה שרי, ולפי"ז הכא שכתב הרמ"א (יו"ד סי' רסה) שיש לאדם לחזור ולהדר אחר מזהל ובעל ברית היותר טוב וצדיק א"כ אין זילותא בזה שמוסר לאחר. מיהו להנך דס"ל שמהני שליחות אף במצוות שבגופו היכא שהמעשה אצל האחר [ושאני הנחת תפילין וכד' שזה בגופו שלו] והשליחות מתייחסת למעשה, איכא אף מעליותא שע"י שיבקש מהסנדק שיהיה שליח לעצם המעשה מצוה, ואה"נ את מעלת הסנדק נראה שלא יפסיד דסו"ס התינוק נימול על רגליו של הצדיק וכד' [ויתכן ביותר, שכשם שלא כ"א מל את בנו ומפני שאינו יודע, ה"נ האב יודע שאינו במעלת הסנדק שהוא מכבד לו, וא"כ הרי זה כאי אפשר באחר ואין זילותא במצוה.

והדברים הנ"ל הצעתי קמיה מרן הגר"ח ק"ק זצ"ל, והשיב שא"כ יתמנה כשלוחו, וצ"ל פ' בד"ק דמהני שליחות באופן הנ"ל]

מינוי שליח להפרשת תרו"מ

ר"י הזקן דאיה"נ אלא דנפ"מ למכאן ולהבא שאינו יכול לקדש עם זה. ועיין ש"ך חו"מ שנ"ח א', ולדבריו ג"כ מיושב עיי"ש.

ו. ודעת הרשב"א בב"מ ע"א. דזכיה לאו מטעם שליחות, ואפילו הכי כתב בגדרים שיש גזירת הכתוב בתרומה דבעינן לדעתכם [וצ"ע על הגהת ברוך טעם בסימן רמ"ג] ולפי"ז הגזירה"כ בתרומה שצריך שליחות ממש ולא מועיל זכיה שהיא לאו מטעם שליחות.

ז. לסיכום יש ג' פי' או דגזירת הכתוב בתרומה דלא אמרינן זכיה מטעם שליחות רק דבעינן מינוי שליחות ממש, וכן משמע בר"ן.

פי' שני ברשב"א דכיון דזכיה לאו מטעם שליחות גזירת הכתוב בתרומה דבעינן שליחות ממש [בפי' א', ובפי' ב' במשלו על של חבירו כיון שהוא התורם לא צריך דעת].

ופי' ג' דתרומה משל בעל הכרי על של בעל הכרי נחשב חוב ואמרינן דילמא הדר ביה כבגטין, ובלשון הרשב"א משמע שהוא גזירת הכתוב בתרומה.

ח. והנפ"מ בכל זה דהתוס' בניזיר יב. כ' דאין שליחות בדבר שלא בא לעולם [אמנם בסמ"ג משמע דמהני], ולכן הממנה משיח כשרות להפריש תרו"מ, יש לעיין דבשלמא לשיטת התורה"ד [וחזו"א] י"ל דאין סהדי דניחא ליה, אבל לשיטת הרשב"א דהוא גזירת הכתוב בתרומה, איך מהני, י"ל דאם יש אגן סהדי על המינוי שליחות מהני דנחשב כל רגע כאילו יש מינוי שליחות מחדש וצ"ע.

התוכנית לחברותא או שיעור
קובעי
עיתים

מחפש חברותא?

השאר הודעה ברורה בטל':
072-23456-13

או בכתובת: t0722345613@gmail.com